

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/104406>

Please be advised that this information was generated on 2018-07-08 and may be subject to change.

DE TORTUUR DER MUZEN

Er is nog maar weinig hoop. Velen hebben hun verlangen naar een grootse gemeenschappelijke toekomst onder hun teleurstellingen, opgedaan in de naoorlogse wereld, gedeeltelijk of geheel verloren. Ik denk hier niet alleen aan hen, die onmachtig zijn hun idealen te dromen boven alle droomloze werkelijkheid uit, maar ook aan de koppige pioniers, die toch als van nature, in staat zijn te geloven aan een nog ongerepte levensstaat, die veroverd moet worden, waarvoor zij willen lijden, waarvoor zij in het ogenblikkelijke leven volkomen onbaatzuchtig kunnen zijn. Het waren toch vooral de kunstenaars, die altijd zo droomden. Wat mankeert hen dan, dat zij nu moedeloos en verbitterd zich van alle idealistische speculaties onthouden, hun beste krachten verspillen aan alleen maar gemopper op omstandigheden, die door hun dorheid hen nooit zullen aanzetten tot grote daden.

Het voortdurend herkauwen van onverteerbare brokken historie, waartoe onze schijnbaar nutteloze generatie gedoemd is, schokt dat geen vertrouwen? En gaan, in het orgiasme van de dood, niet alle lichte, aan het leven overgeleverde gedachten verloren?

Wanneer nu van alle kanten wordt geroepen: meer levensvreugde in de kunst, moet men daaruit dan concluderen, dat het onverteerbare verleden ons niet meer dwars zit, dat de dood—de lichamelijke of de geestelijke—niet meer zo oppermachtig heerst? Wanneer ons de werkelijkheid een dergelijke conclusie geloofwaardig maakte, waren wij verplicht de hier boven aangeduide moedeloze houding en de daaruit voortkomende pessimistische levensvisie, te veroordelen. Maar de werkelijkheid laat ons zien, dat de huidige mens niet in staat is een gans zijn dagelijks leven doordringende vreugde te verwezenlijken. Het zenuwachtige lachen van het kind dat maar steeds hardop zegt: er is geen boeman, terwijl zijn hart van angst hem hoog in de keel hangt, dat is de "levensvreugde" van de moderne

mens, dat is ook de opgewektheid, die men de creatieve mens wil laten vertonen. Maar met Pascal zegt deze: de grootheid van de mens spreekt zich uit in het feit dat hij zich ellendig weten kan. De doorsneemens begrijpt deze gedachte niet. Hij is te laf, of, zo men wil, te zwak om de verschrikkingen van het leven bewust te verinnerlijken, wanneer de grote, van buiten af op ons toestormende rampen voorbij zijn. Hij verstopt de kleine tekenen van wezenlijke ellende, zoals de nachtmerrie, de verveling, de sexuele nood, onder zijn babbelpaat, zijn hygiëne, zijn gemak, en onder het moralistische toneel of onder de gladde handelsreizigerstong. De dorheid, de gemeenheid van de hedendaagse maatschappij wegmoffelen onder het klatergoud van een—het leven is heus niet zo kwaad—zingende revue, dat is de taak die men de creatieve mens wil opleggen. Hij weigert. Hij kan niet anders dan dit te weigeren, omdat hij maar een taak heeft, n.l. deze: tot zelfverwerkelijking te komen. En de weg die daartoe leidt, gaat niet over leugen en bedrog, maar alleen over waarheid en openhartigheid. Dat de kunstenaar van deze tijd de schoonheid verloochent, tot deze opvatting kan alleen de niet schoonheidsdorstige geraken, de mens die tot het wezen der schoonheid nooit is doorgedrongen. De creatieve mens [*is degene*] die van zichzelf geen geschipper met de werkelijkheid duldt, omdat alleen het aanvaarden van al het werkelijke een levenshouding verheft, en verhevenheid is een attribuut van schoonheid. Schoonheid moet dus, in het geval dat de gegeven werkelijkheid een noodlotskarakter draagt, eenzaam, zwaar, gruwelijk, moeilijk zijn. De schoonheid van het moderne kunstwerk is vaak zo verschrikkelijk. Opvallend is dat het werk van kunstenaars, die zich solidair verklaard hebben met massabewegingen voor wier leden het pessimisme, tot wereldvisie verheven, niet mag bestaan, toch zulk een pessimisme uitdrukt. Dit maakt deze kunstenaars tot beminnelijke dromers, dromers, omdat zij zich opgenomen [*voelen*] in een leger van idealisten, terwijl zij er in wezen buiten staan, niet echt mee mogen doen; beminnelijk omdat zij, ondanks dit zelfbedrog (want ergens kennen zij hun exclusiviteit) hun ware aard niet verloochenen. Maar waarom worden de kun-

stenaars die zich voor dergelijke massabewegingen [*uitspreken*], zoals het communisme en het katholicisme, maar half of in het geheel niet door de leiders en officiële aanhangers dier geloofsrichtingen, aanvaard? Omdat hun volstrekste artistieke levenshouding van hen ook volledige religieuze of revolutionaire mensen kan maken. Voor de middelmatigen, die geen andere dimensies kennen dan die der uurwerktijd en de huiskamerruimte, zijn de idealen van hemel of klasseloze maatschappij veelal niets anders dan dat ene aan hun dagelijks bestaan aangepast ideaal van het uiteindelijke, volkomen veilige luilekkerland. Het ideaal van een met tijd en ruimte spottende levensstaat is hen te vaag, gaat hun bevattingsvermogen dan ook ver te boven en bevreesd voor het ongekende, vreemde, grillige, verontrustende, vluchten zij voor de geesten die zulk een ideaal bezitten of liever, zij houden die geesten ver van hun organisaties, hun partijen, hun maatschappijen.

En wat de poëzie betreft. Verzen worden alleen geschreven door gedesequibreerden. Dezen toch beleven dagelijks het wonder van het pessimisme. En zoals het leven uit chaos ontstaat, zo komt poëzie uit pessimisme voort. Maar de zwarte waanzin der dichters is een geordende waanzin, en daarom een andere dan de georganiseerde waanzin [*van*] de tyrannen. De tortuur der muzen is niet levensvernietigend, de foltering van Mars wel. De poëzie, en kunst in het algemeen, ontstaat niet door onderdrukking van levensdriften, integendeel, zij ontstaat juist wanneer de levensdriften vrij komen, in het bewustzijn opgenomen worden. En op haar beurt bevrijdt de poëzie, bevrijdt de kunst de levensdriften, doordat zij hen een nieuwe werkelijkheid geeft, een werkelijkheid met meer mogelijkheid om tot voltooiing te komen. Tyrannie met haar waanzin daarentegen ontstaat juist door onderdrukking van het driftleven. Zij onthoudt het niet alleen alle grotere uitlevingsmogelijkheden, maar onderdrukt zelfs de normale expressie, en wel ten gunste van een uitlaat: die der perversie. De tyran is gedwongen zijn waanzin te organiseren, er een mechanisme van te maken, want geeft hij haar over aan de uiterlijk zo losbandige, maar innerlijk zeer

wetmatige creativiteit van de levensdrift, hij kan de gevolgen niet meer overzien, maar de gevolgen van al zijn daden wil hij kennen, wil hij overzien omdat hij wil beheersen, wil bezitten, niet alles, maar in de grond van de zaak alleen zichzelf, zijn eigen individueel leventje, zijn eigen individuele daden. De tyran is doodsbang voor de grillige daemonie van de liefde, die dan dit, dan dat doet, dan dit, dan dat zegt, en daarom stopt hij heel zijn hebben en houwen in de starre dwangbuis van de haat, de haat die een "verkeerde liefde" is, die geen deze en gene kent, die "monogaam" is. De geordende waanzin der poëzie en de georganiseerde waanzin der tyrannie zijn dus volkomen wezensverschillend. Wanneer zij elkander in de tijd treffen ontstaat er tussen hen een wederzijdse aversie en verzet. Wanneer de aarde stinkt van kruitdamp en bloed roepen de dichters dan ook vloek na vloek uit over de hoofden der machthebbers en over het logge blinde lichaam der massa. Dan regent de taal uit hun monden gewelddadig en ze wordt een zondvloed die de zekerheid der zelfstandige naamwoorden en de nijverheid der werkwoorden wegvaagt. De woede der dichters is echter een persoonlijker woede dan die der dictators en die der tegen elkaar opgezette massa's. In hun Threni betrekken zij vooral ook zichzelf omdat zij er zich van bewust zijn, dat ook hun eigen menselijkheid de wezenlijke verschrikkingen van het leven heeft verdoezeld, dat zij zo vaak de schoonheid verloochend hebben als hun liederen logen. O, schijnweldaad van de taallogica, waarin het denken zich wiegt boven een zich verkrimpemd angstlichaam. Het angstlichaam van deze tijd. Er is een grotere onzekerheid nodig, opdat de zekerheden onzer wetboeken, partijen, kerkorganisaties en wijsgerige stelsels ons leven niet zullen samenknijpen tot die levensvernietigende perversie van de haat. Daarom is het goed, dat de dichterlijke Don Quichots van het proletariaat zich van verwarde riddertaal bedienen, zodat het volk straks lachen en schrikken kan tegelijk. Het volk? Daar in ons land van de 10 burgers er één een snob is, ligt het voor de hand, dat een vreemdeling die niet in de gelegenheid is ons volk grondig te leren kennen, ons land verlaat met de overtuiging, dat de Nederlanders op een hoog

cultureel peil leven. Maar de werkelijkheid is, dat onze volksaard, en wat meer is, onze menselijkheid verstikt in het intellektualisme. Men heeft hier van "het hogere" alles gelezen, gezien en onderzocht, men heeft alleen nagelaten "het hogere" te lèven. Een leger van eigenwijze maar harts-tochtsarme H.B.S.ers, die zich voor letterkundigen uitgeven, houden alle spreekposten bezet. Hen ontbreekt de Don Quichotterie, waardoor de echte letterkundige, de persoonlijkheid zich kenmerkt. Laten zij fanatieke communisten of Jehova-Getuigen worden!

Toen de zondvloed opstak, en ons land een kleine vuilnishoop vol wrakken en wrakstukken werd, ontvingen hier enige dromers en vitalisten de wapens van het lachende huilen of het huilende lachen. De ironische verhalen, waarin zij de werkelijkheid ontmaskeren en de wartaal, waarmee zij die werkelijkheid verscheuren en waarin zij haar verbranden, deze uitingen wijzen er op dat zij de wapens goed hebben leren hanteren. Maar men kent hen nog slecht, de dromers, de vitalisten en hun wapenen. Het wordt daarom hoog tijd dat er een nederlands literair avant-garde tijdschrift verschijnt. Het tijdschrift van het paradijs. Want naar het paradijs zijn mijn beste vrienden, de beminnelijke, dromende communisten en de tegen de Uebermensch opklauterende vitalisten, verbannen. Hun spel met de hel behoeft dit decor van levensboom en listige slang. In hun spel zijn mijn gedichten de monologen van de ten onrechte verdoemde Lucifer, die wel te slecht is voor het paradijs en toch ook nog te goed voor de hel. Wanneer deze monologen de ontwikkeling van het dramatisch gegeven ongunstig beïnvloeden, zullen Adam en Eva mij het zwijgen opleggen. Maar zeker, adam en eva zullen toch glimlachen als de schoolmeesters en botanici onzer schone letteren beweren dat mijn poëzie geen poëzie is. Deze heren hebben gelijk. Maar adam en eva alleen weten dat ik geen verstand heb van literatuur, dat ik de letterkunde, het letterkundige en de letterkundigen veracht. De hoogedelachtbaren der letteren weten dit niet en daarom zeg ik het hun: heren, heren, daar waar ik mijn rose kaken opzette om er

doorheen een vochtig en gevoelig lied te kwelen, verborg ik het slapste aller misbaksels, de menselijke tong.

En de dichters, de dichters moesten, in een ijzeren maannacht, de liedjeszanger vergiftigen, want hij is het, die de onvruchtbare menselijke liefde zo muzikaal vermomt, dat jongens en meisjes zich vrijwillig in dat liefdeverderf storten, tot in hun vermorzelde borsten bedrogen en bedorven.

Amsterdam 31 Juli 1949

LUCEBERT